

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в сім'ї

У даній статті акцентовано увагу на важливості ролі сім'ї у національно-патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

У сучасних умовах розвитку нашої держави вкрай важливим є усвідомлення потреби в інтеграції дітей у сучасне суспільство, засвоєнні ними системи загальнолюдських цінностей, побудови ціннісного ставлення до світу, до себе та інших, формування повноцінної, національно-свідомої особистості – майбутнього громадянина України.

Патріотичне виховання було предметом дослідження багатьох поколінь педагогів. Видатні вчені та педагоги минулого О. Духнович, Г. Ващенко, С. Русова, К. Ушинський, Я. Чепіга, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші у своїх працях приділяли велику увагу вихованню любові до своєї землі, рідної мови ; поваги до історичного минулого, формуванню національної самосвідомості.

На думку українських науковців І. Беха та К. Чорної, патріотизм - це любов до Батьківщини, українського народу, турбота про її та своє благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити, захищати її, розділити свою долю з її долею [2].

Патріотизм - складне і багатогранне поняття, один із найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя.

На особистісному рівні патріотизм є пріоритетною стійкою характеристикою людини, що виявляється у її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, у реальній поведінці та вчинках. Це звичайний моральний стан життя людини. Він виявляється не лише в незвичайних ситуаціях, а й у повсякденному виконанні своєї роботи, яка приносить користь і людині, і суспільству. Отже, суб'єктом – носієм патріотизму – є сама людина. Завдяки її творчій праці, любові, відданості розвивається почуття патріотизму.

Шляхи національно-патріотичного виховання дошкільників у сучасних умовах мають проходити через збагачення їхнього світогляду певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища і події у світлі загальноновизнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя у найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, місті (селі, селищі)), через залучення до його культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини і рідного дому.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм стверджує та передбачає організацію системної і планомірної роботи з національно-патріотичного виховання дітей уже з молодшого віку, що спрямована на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мов, національних цінностей українського народу.

Патріотичні почуття, як і все моральне, дуже делікатні та ніжні почуття, позбавлені усілякої фальші, неправди і нещирості, не витримують тиску, вони потребують свободи. Зовнішні чинники негативно впливають на них. Патріотизм є почуттям, яке неможливо демонструвати, а потрібно підтверджувати особистими вчинками та практичними діями.

Метою даної статті є – окреслити шляхи національно – патріотичного виховання дітей дошкільного віку в сім'ї.

Важлива роль у формуванні патріотизму належить сім'ї. Батьки є першими вихователями дитини дошкільного віку. Із сім'ї для дитини починається Батьківщина. Неньчина колискова пісня та її ніжне слово, мовлене рідною мовою, батькова мудра настанова та наука, бабусині казочки та дідусеві легенди, родинні традиції та звичаї - з усього цього виростає патріотизм. Бо все це глибоко западає в душу і ніколи не забувається.

В. О. Сухомлинський зазначав, що любов і відданість своїй матері - перша школа громадянськості, і якщо дитина вийшла безграмотною з цієї школи, то їй не оволодіти в майбутньому вищої школи громадянськості - відданості інтересам Вітчизни. Поганий син не може бути справжнім громадянином[3].

Метою родинного виховання загалом є формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, вироблення в неї таких якостей, які допомагатимуть гідно долати життєві труднощі і перешкоди.

Національно-патріотичне виховання дітей у родині - складний і суперечливий процес, на який впливають різні чинники: матеріально-економічна забезпеченість, соціальний стан та рівень освіти батьків, місце проживання (місто чи село), звичаї і традиції в родині, кількість членів родини, ставлення до дітей тощо. Метою національно-патріотичного виховання, як складника виховання у родині, є виховання любові до землі, де народилась і виросла людина, до рідного краю, міста (села), вулиці, тобто до батьківщини; гордості за здобутки свого народу, своєї родини, а також гордості за минуле і сьогодення своїх співвітчизників; прагнення захищати інтереси родини та Батьківщини. У певному розумінні родина – це і є Батьківщина. Тому любов до своєї родини, матері, батька, родичів, дотримання духовно-культурних традицій, які вони сформували, - це ніщо інше, як вияв патріотизму, саме того його складника, що формується у родинних стосунках. У цьому розумінні взаємини у родині є для дитини ідеалом. Тут народжуються патріотичні почуття, виховується повага до батьків і свого родоводу, до родинних традицій, любов до Батьківщини і до рідної землі.

Виховувати в родині дітей патріотами означає: підтримувати, розвивати й скеровувати їхні прагнення до набуття й використання на практиці знань з історії рідного краю, історії України і її народу; готувати їх до виконання свого громадянського обов'язку щодо захисту Батьківщини. Джерелом національно-патріотичного виховання є культ рідного слова батька й матері, колискова пісня, рідна оселя, садиба, Батьківщина, героїчне минуле народу, конкретні вчинки особистості, спрямовані на матеріальне й культурне збагачення народу. Досвід переконує, що діти, якщо з ними проводять у родині цілеспрямовану роботу, успадковують славу своїх батьків, дідів, прадідів, славу народу. «З родини йде життя людини», «Без сім'ї немає щастя на землі» - саме так говорить народна мудрість про родину. «Нащо клад – коли у сім'ї лад», -

кажуть у народі. І в цьому вислові закладено глибокий педагогічний зміст. Особливу роль у національно-патріотичному вихованні дітей у сім'ї відіграє загальний мікроклімат, настрої, уклад, спрямованість тощо.

Родина є благодатним середовищем для виховання національно-патріотичної свідомості, почуттів і переконань у дітей. Це обумовлено, по-перше, тим, що вона є своєрідним мікроколективом, що ґрунтується на довірливих взаєминах між чоловіком та дружиною, батьками й дітьми, на емоційному переживанні різних емоційних подій. Починаючи з перших років життя дитини, родина має великі потенційні можливості соціального впливу на її свідомість та почуттєву сферу. Можливості ці криються у спільності запитів, прагнень, інтересів членів родини, у їхній взаємозалежності, відповідальності, допомозі, в найглибших почуттях подружньої та батьківської любові. По-друге, у родинному середовищі втіленням національно-патріотичних почуттів для дитини є батьки, бабусі й дідусі. З ними у дітей пов'язуються поняття про свій будинок, рідні місця, свій край, свою Батьківщину. По-третє, процес внутрішньо родинного спілкування між різними поколіннями є неперервним. Це спілкування є не лише звичайним обміном інформацією, а й передачею дітям та онукам духовного досвіду й героїки минулого, формуванням патріотичної свідомості, почуттів і переконань, поведінки.

Завданням закладів дошкільної освіти є залучення батьків вихованців до активної участі в освітньому процесі, долучення до організації та проведення виховних дитячих соціально значущих заходів. Батьки мають стати на заходах не лише спостерігачами за успіхами дітей, вони мають безпосередньо впливати на формування дітей власним досвідом та прикладом. Зусилля педагогів мають бути спрямовані на підтримку ініціативи батьківської громади, взаємодію у розробленні та виконанні рішень щодо національно-патріотичного виховання дітей.

Дехто з батьків вважає, що про Батьківщину говорити з дошкільниками зайве або ще зарано. Однак цінність сімейних бесід і розмов саме в тому, що відбуваються вони найчастіше у безпосередній і довірливій атмосфері. І тоді

розумне і влучне слово батька або матері, дідуся чи бабусі про Батьківщину глибоко входить у свідомість та серце малюків. Способи вирішення виховних завдань у родині дуже різноманітні: це батьківський авторитет, домашній побут, духовний і моральний клімат родини, праця, навчання, звичаї і традиції; суспільна думка, преса, радіо, телебачення, література, заняття спортом, свята тощо.

Доцільно започаткувати сімейну традицію щорічного святкування загальнонаціонального свята - Дня Незалежності України: побувати на святкових заходах, переглянути концерт. Традиційний їх перегляд сприятиме формуванню патріотичних почуттів у молодого покоління. Бажано, щоб державні свята, події, історичні дати, як і родинні, не залишали байдужим жодного з її членів – від найстаршого до наймолодшого.

Розповіді й бесіди-спогади про патріотичні справи батьків, розмірковування над минулим своєї Батьківщини є водночас і уроками мужності для дітей, і передачею естафети від покоління до покоління. У такі хвилини діти відчуваються єдиним цілим, невіддільним від героїчного минулого своїх предків.

Подорожуючи дорогами нашої країни, батьки і діти безпосередньо знайомляться з Батьківщиною, її культурою, минулим і сьогоденням, відвідують меморіальні комплекси, які своєю емоційною силою впливу пробуджують у серцях дітей скорботу про полеглих, любов і повагу до людей, що вибороли для них свободу і незалежність. За правильної позиції батьків такі подорожі можуть відіграти неоціненну роль у патріотичному вихованні дітей.

Треба залучати дітей до творів української літератури та мистецтва. Після прочитання патріотичної літератури, розгляду репродукцій, фільмів, прослуховування музики, пісень, перегляду танців, вистав патріотичної тематики діти не залишаються байдужими.

Дошкільний вік – це вік «чомусиків». Десятки запитань – найнесподіваніших і найрізноманітніших. І відразу ж свої міркування і висновки: правильні, неточні або помилкові. Тому батьки завжди мають бути

готові відповісти, навести приклади й докази, щоб переконати дітей в істинності чи хибності їхніх суджень. Важливо, щоб у родині усвідомлювали позитивний і негативний впливи літератури, мистецтва, засобів інформації на патріотичне виховання дітей.

Сімейні традиції, звичаї, обряди, свята є водночас важливими засобами зміцнення родинних зв'язків та національно-патріотичної свідомості різних поколінь. Родинні традиції є своєрідним засобом захищеності кожного члена родини, позитивного сприймання світу, створення неповторних дитячих спогадів, власного самоствердження у суспільстві.

Саме у родинному середовищі дитина дізнається вперше про народні символи. Народними символами українців є батьківська хата, хліб, вишитий рушник, материнська пісня, верба і калина, сорочка, хрещатий барвінок, писанка і лелека. Всі вони наші давні обереги. Родина плекає любов та повагу до них.

Якщо за сімейним обіднім столом дитині показувати приклад бережного ставлення до хліба, то, безумовно, дитина і в дитячому садку, а потім у школі, в дорослому житті з повагою ставитиметься як до самого хліба, так і до людей, які його виростили, і до землі, на якій він виріс, до свого краю, народу.

Батьки формують у своїх дітей шанобливе ставлення до державних символів: Гімну, Прапора, Герба України.

Щоб виховати патріотичні почуття у дітей, потрібно самим ними володіти. Тому значну роль у родинному національно-патріотичному вихованні відіграє рівень патріотичних почуттів батьків. Виховання прикладом передбачає створення взірця для наслідування з метою оптимізації виховного процесу. Діти копіюють усе підряд: і позитивне, й негативне. Це зобов'язує батьків бути відповідальними й обережними у своїх діях. Чесність, правдивість, працьовитість, щедрість, скромність, совісність, розсудливість – усе це позитивні взірці для наслідування. Якщо батьки чесно працюють на виробництві чи в іншій сфері діяльності, є порядними людьми, позбавленими шкідливих звичок, то вони мають високу репутацію. Тому вони мають

моральне право вимагати від своїх дітей підтримувати свою честь, гідність, репутацію своєї сім'ї у навчанні, у повсякденній поведінці. Завдання батьків полягає в тому, щоб показати позитивний приклад, з якого дитина могла б переймати найкращі риси. Це забезпечить неперервність традицій від покоління до покоління.

Треба розширювати коло спілкування, обмінюватися досвідом із представниками інших сімей та родин, пізнавати їхню духовну спадщину та поширювати свою. Дитина обов'язково має поступово, на практиці реального спілкування знаходити спільне та відмінне між собою та іншими людьми. Спілкування дітей і дорослих із представниками людей інших країн, національних традицій, релігійних переконань, політичних поглядів, укладів життя та культури, розвиватиме вміння поводитися природно, тактовно та гідно.

Підсумовуючи, зауважимо, що на сьогодні дуже важливо навчати дитину змалку усвідомлювати себе частинкою цього світу, любити і берегти свій рідний край. Ми вважаємо, що патріотизм – це сплав почуття і думки, осягнення святині – Батьківщини – повинно відбуватися не тільки розумом, а й передусім серцем. Патріотизм починається з любові до людини. Патріотизм починається з колиски.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 5 / упоряд. : Т. В. Панасюк, С. І. Нерянова, А.А. Грищенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 144 с. – С. 5-31.
2. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Методист (Шкільний світ). – 2014. - №11. – С. 11-25.
3. Бех І. Своєрідність громадянськості педагога за В. О. Сухомлинським / І.Бех // Педагогічна газета. – 2007. - №12. – С.4.

4. Каплуновська О. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 72 с.